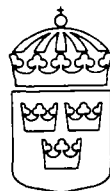

Regeringens proposition

1993/94:157

Stöd till ekologisk odling och
trädgårdsnäringen, m.m.

Prop.
1993/94:157

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 24 februari 1994

Carl Bildt

Karl Erik Olsson
(Jordbruksdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att ett nytt stöd till ekologisk odling införs. Stödet uppgår till ca 200 kr per ha odlad areal som i dag är godkänd för ekologisk odling.

För att öka konkurrenskraften inom trädgårdsnäringen föreslås bl.a. förstärkta resurser för marknadsföring.

En högskoleexamen med inriktning mot hästkunskap inrättas vid Sveriges lantbruksuniversitet.

En redovisning lämnas om kravet på betesgång för mjölkkor.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Ärendet och dess beredning	3
3	Stöd till ekologisk odling	5
4	Trädgårdsnäringen	6
4.1	Allmänna utgångspunkter	6
4.2	Trädgårdsnäringens konkurrenskraft	7
4.3	Stöd för export av trädgårdsprodukter	8
4.4	Stöd för kvalitetsförbättring och marknadsföring av svensk frukt	9
4.5	Stöd till vissa skuldsatta trädgårdsföretagare	10
5	En högskoleutbildning inom hästområdet	11
6	Kravet på betesgång för mjölkkor	15
6.1	Allmänna utgångspunkter	15
6.2	Betesgångens betydelse för mjölkors hälsa och beteende	16
6.3	Regeringens överväganden	17
Bilaga 1	Sammanfattningen av Statens jordbruksverks rapport (1993:16) Motionens och betesgångens betydelse för mjölkkor	22
Bilaga 2	Förteckning över de remissinstanser som avgett yttrande över Statens jordbruksverks rapport (1993:16) Motionens och betesgångens betydelse för mjölkkor	25
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 februari 1994	26

Regeringen föreslår att riksdagen

1. under nionde huvudtitelns förslagsanslag till *Omställningsåtgärder inom jordbruket m.m.* för budgetåret 1994/95 anvisar 10 000 000 kr utöver vad som föreslagits i prop. 1993/94:100 bil. 10,
2. godkänner att nionde huvudtitelns förslagsanslag *Omställningsåtgärder i jordbruket m.m.* under budgetåret 1994/95 får disponeras för särskilda åtgärder inom växthusnäringen i enlighet med vad som regeringen förordar (avsnitt 4.2),
3. godkänner att nionde huvudtitelns förslagsanslag *Omställningsåtgärder i jordbruket m.m.* under budgetåret 1994/95 får disponeras för export av trädgårdsprodukter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 4.3),
4. godkänner att nionde huvudtitelns förslagsanslag *Omställningsåtgärder i jordbruket m.m.* under budgetåret 1994/95 får disponeras för marknadsföringsåtgärder inom fruktodlingen i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 4.4),
5. godkänner att nionden huvudtitelns förslagsanslag *Stöd till skuldsatta jordbrukare* får disponeras även för stöd till trädgårdsföretagare (avsnitt 4.5),
6. under nionde huvudtitelns ramanslag till *Sveriges lantbruksuniversitet* för budgetåret 1994/95 anvisar ett belopp som är 1 500 000 kr lägre än vad som föreslagits i prop. 1993/94:100 bil. 10,
7. under nionde huvudtitelns reservationsanslag till *Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Forskning* för budgetåret 1994/95 anvisar 14 200 000 kr utöver vad som föreslagits i prop. 1993/94:100 bil. 10.

2 Ärendet och dess beredning

Regeringen har under våren 1994 bemyndigat chefen för Jordbruksdepartementet att tillkalla en utredare som skall lämna förslag till utformning av ett svenskt program för stöd enligt EG:s förordning om miljövänliga jordbruksmetoder och bevarandet av landskapet (EG-förordning 2078/92). I enlighet med vad som anförts i 1993 års budgetproposition (prop. 1992/93:100 bil. 10 s. 24) bör det inom ramen för ett program enligt EG:s förordning om miljövänliga jordbruksmetoder och bevarandet av landskapet ingå ett förslag till stöd för omläggning till ekologisk produktion. Utredaren skall också studera förutsättningarna för ekologiskt lantbruk i Sverige.

Det har under hösten 1993 kommit in en skrivelse från Kontrollföreningen för ekologisk odling m.fl. om att, utöver stödet till marknadsföring och kontroll, inledningsvis anslå medel för informationsverksamhet om ekologisk produktion. Detta i avvaktan på att utredningen om stöd till ekologisk odling inom ramen för EG:s miljöprogram blir klar. Vidare anser Lantbrukarnas riks-

förbund (LRF) i en skrivelse att ekologisk odling skulle kunna stimuleras om gröngödsling och ekologisk odling tillåts på omställningsmark fr.o.m. 1994 års växtodlingssäsong.

I 1994 års budgetproposition har regeringen anförts att ytterligare medel bör anvisas till ekologisk odling redan budgetåret 1994/95, bl.a. genom en förstärkning av resurserna för information och marknadsföring.

Vid riksdagsbehandlingen av prop. 1992/93:183 uttalade jordbruksutskottet (1992/93:JoU22) att energibeskattningen, även med hänsyn till effekten av 1992 års energipolitiska beslut, kommer att utgöra en betydande del av ett trädgårdsföretags kostnader. Utskottet ansåg utan specifik koppling till frågan om ett EU-medlemskap att ytterligare skattelättnader på energiområdet för trädgårdsnäringen skyndsamt borde utredas.

Utskottet föreslog att regeringen skulle ges i uppdrag att utreda omfattningen av fruktodlingens ekonomiska problem och föreslå lämpliga åtgärder. I övrigt tillstyrkte utskottet regeringens förslag till åtgärder. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 1992/93:330).

En särskild arbetsgrupp har under år 1993 lämnat vissa förslag (Ds 1993:73 och Ds 1994:8) om stöd till trädgårdsföretag som befinner sig i en obeståndssituation, skattelättnader på energiområdet för växthusföretag, åtgärder för att förbättra fruktodlingens ekonomiska situation samt vissa andra insatser för att underlätta den svenska trädgårdsnäringens EG-anpassning.

En arbetsgrupp med företrädare för Jordbruksdepartementet och hästsporten har i augusti 1993 lämnat ett förslag till en högskoleutbildning inom hästområdet. Förslaget skulle enligt chefen för Jordbruksdepartementet omfatta utbildningens dimensionering (antalet studenter), omfång (antalet poäng), lokalisering och finansiering. Arbetsgruppens förslag redovisas i promemorian En högskoleutbildning inom hästområdet (Ds 1993:60). Promemorian har remissbehandlats. Remissyttrandena finns tillgängliga i Jordbruksdepartementet (dnr 93/1422).

Riksdagen beslutade den 25 november 1992 att regeringen borde låta genomföra en utvärdering av gällande bestämmelser i fråga om beteskravet för mjölkkor (bet. 1992/93:JoU1, rskr. 1992/93:24). Utvärderingen borde göras med utgångspunkt bl.a. i vilka för- och nackdelar betestvånget inneburit för mjölkkornas hälsa i jämförelse med förekommande lösdriftssystem.

Statens jordbruksverk har i samråd med Sveriges lantbruksuniversitet den 30 september 1993 på uppdrag av regeringen redovisat en utvärdering av kravet på betesgång för mjölkkor (Jordbruksverkets rapport 1993:16 Motionens och betesgångens betydelse för mjölkkor). Sammanfattningen av Jordbruksverkets rapport finns i *bilaga 1*. Rapporten har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Jordbruksdepartementet, dnr 93/1599.

Regeringen tar nu upp dessa frågor.

Regeringens förslag: Utöver nuvarande anslag till ekologisk odling för marknadsföring m.m. skall 2 miljoner kronor anvisas budgetåret 1994/95 för information och marknadsföring. Därutöver anvisas ett särskilt arealbidrag till ekologisk odling budgetåret 1994/95. Sammanlagt skall 10 miljoner kronor anvisas för budgetåret 1994/95.

Skälen till regeringens förslag: Marknadssituationen för ekologisk odling har utvecklat sig mycket positivt de senaste åren, inte minst genom konsumenternas stora intresse för ekologiska livsmedel. På senare tid har även handeln satsat mer på detta område. En bidragande orsak är den ekologiska odlingens allt större förmåga att uthålligt försörja marknaden med olika produkter. En ökad volym kan alltså i sig stimulera till en ökad efterfrågan och därmed en ökad produktion. Fler och fler inser att ekologisk odling inte bara är en nischproduktion för ett fåtal intresserade konsumenter, utan att ekologisk odling bör ses som en del i en strategisk satsning för svenskt jordbruk.

Genom riksdagens beslut i anledning av 1993 års budgetproposition finns det redan i dag 10 miljoner kronor avsatta för forskning och utveckling, kontroll och marknadsfrämjande åtgärder för ekologisk odling budgetåren 1993/94 och 1994/95. Härutöver disponerar Statens jordbruksverk 7,7 miljoner kronor för ekologisk produktion under anslaget för miljöförbättrande åtgärder. Däremot saknas särskilda resurser för informationsverksamhet kring ekologiskt jordbruk. Det är viktigt för en framgångsrik miljöpolitik att bedriva information och upplysning både gentemot producenter och konsumenter. I grund och botten handlar mycket av miljöarbetet om att informera och engagera människor. En välriktad informations- och marknadsföringsinsats kommer att öka kunskapen om och intresset för ekologisk odling hos både konsumenter och producenter.

Utöver det belopp om 10 miljoner kronor för stöd till ekologisk odling, som finansieras inom ramen för direktbidragen till jordbruket under anslaget Omställningsåtgärder i jordbruket m.m., föreslår regeringen att ytterligare 10 miljoner kronor anslås under detta anslag budgetåret 1994/95. En särskild anslagspost, Stöd till ekologisk odling, bör tas upp under anslaget för ändamålet.

Av det nya anslaget anser regeringen att 2 miljoner kronor bör disponeras för huvudsakligen informationsverksamhet. Liksom stödet till forskning och utveckling, marknadsföring och kontroll bör medlen fördelas av Jordbruksverket efter ansökan från intresserade parter på samma sätt som för budgetåret 1993/94.

Resterande 8 miljoner kronor bör disponeras i form av ett särskilt arealbidrag till ekologisk odling. Arealbidraget för ekologisk odling bör inte differentieras utan vara lika stort för samtliga ekologiska odlare oavsett om den mark de brukar är låg- eller högvakastande. Det särskilda arealbidraget bör vara to-

talt 8 miljoner kronor och fördelas till 1994 års godkända ekologiska odling. För närvarande omfattar den ekologiska odlingen ca 40 000 ha åker, vilket medför att arealbidraget fördelat på den totala ekologiska odlingen skulle bli ca 200 kr per ha, vilket motsvarar ca 7 öre per kg spannmål med en avkastning på 3 000 kg per ha.

Regeringens förslag torde leda till en ökad ekologisk produktion. Däremot bedömer regeringen att LRF:s förslag att tillåta ekologisk odling på omställd mark väsentligt urholkar omställningsprogrammet. Omställningsstöd lämnades i enlighet med 1990 års livsmedelspolitiska beslut för åkermark som överfördes till annan användning än livsmedelsproduktion. Detta utesluter att ekologisk produktion av livsmedel kan få ske på omställd åkermark.

Fördelningen av arealbidraget bör ske på så sätt att Kontrollföreningen för ekologisk odling (KRAV) tillsammans med Demeterförbundet redovisar uppgifter om stödberättigad ekologisk areal till Statens jordbruksverk. Regeringen kommer senare att besluta om de närmare reglerna för stödet.

4 Trädgårdsnäringen

4.1 Allmänna utgångspunkter

Enligt regeringens uppfattning finns förutsättningar för en långsiktigt konkurrenskraftig svensk trädgårdsnäring. Vid ett medlemskap i EU kommer emellertid de gränsskyddsförändringar som detta innebär att medföra en hårdare internationell konkurrens. I detta sammanhang kan också noteras att den i december 1993 beslutade GATT-överenskommelsen medför vissa gränsskydds-neddragningar för trädgårdsprodukter.

Att anpassningen till EU:s lägre producentpriser kommer att ske snabbare än utjämningen för de dominerande kostnaderna, dvs. kapital, arbetskraft och energi uppmärksammades av regeringen i prop. 1992/93:183 om vissa frågor rörande jordbruket och trädgårdsnäringen. Det var också mot denna bakgrund som regeringen föreslog att 25 miljoner kronor skulle avsättas av de s.k. direktbidragen till anpassningsåtgärder, som t.ex. stöd för produktutveckling.

Som tidigare nämnts har en särskild arbetsgrupp lagt fram förslag till olika åtgärder på trädgårdsnäringens område.

Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning att det under tiden före ett svenskt medlemskap i EU och ikraftträdandet av GATT-överenskommelsen finns starka skäl för ytterligare insatser som bidrar till att öka konkurrenskraften hos svensk trädgårdsnäring.

Regeringens förslag: Till stöd för åtgärder som ökar konkurrenskraften inom trädgårdsnäringen skall 4 miljoner kronor disponeras av tillgängliga direktbidrag under anslaget Omställningsåtgärder i jordbruket m.m. för budgetåret 1994/95.

Arbetsgruppens förslag: Vad gäller perioden före den 1 januari 1995 anser gruppen att ett tidigare slopande av den allmänna energiskatten på fossila bränslen kombinerat med en retroaktiv återbetalning av den betalade skatten från den 1 juli 1993 skulle innebära ett kraftfullt stöd till växthusnäringen. Beräkningar har också presenterats med den 1 januari 1994 som alternativ tidpunkt.

För perioden efter den 1 januari 1995 bör enligt arbetsgruppen skattelättnader i förhållande till 1992 års energipolitiska beslut åstadkommas genom dels nedsättning av den generellt utgående skattesatsen för koldioxid, dels genom att det nuvarande uppbördssystemet behålls. Enligt gruppens beräkningar påverkas inte skattens miljöstyrande effekt nämnvärt.

Skälen för regeringens förslag: Energikostnaden är, efter kostnaden för arbetskraft, den näst största kostnadsposten i de flesta växthusföretag. Denna kostnad har därför en stor betydelse för den svenska växthusodlingens konkurrenskraft.

De sammantagna energiskatterna på trädgårdsområdet ligger på en högre nivå än vad som är fallet för de viktigaste konkurrentländerna i EU. Detta betyder mest för den särskilt energiberoende växthussektorns internationella konkurrenskraft. Mot bakgrund av de lägre producentpriser som förväntas i samband med att tullarna avvecklas direkt vid ett medlemskap i EU anser vi att det finns ett behov av att dessförinnan öka växthusföretagens konkurrenskraft.

Den allmänna energiskatten skall enligt tidigare riksdagsbeslut avvecklas den 1 januari 1995. Som ett led i anpassningen av energiskatterna mot de nivåer som tillämpas inom våra konkurrentländer utgår fr.o.m. den 1 januari 1995 koldioxidskatten för växthusnäringen liksom för industrin med en fjärdedel av den allmänna nivån.

Med hänsyn till energikostnadernas stora andel i växthusnäringen bör enligt regeringens uppfattning den långsiktiga konkurrenskraften bäst stärkas genom ytterligare åtgärder för en förbättrad energihushållning inom näringen. En ytterligare nedsättning av energiskatterna kan i detta skede få motsatt effekt eftersom den inte ger något incitament för sådana åtgärder.

Åtgärder för att stärka konkurrenskraften inför ett EU-medlemskap är angelägna inte bara inom växthussektorn utan också inom andra sektorer av trädgårdsnäringen. För att höja aktiviteten vad gäller sådana åtgärder inom hela trädgårdsnäringen bör, i stället för de föreslagna åtgärderna vad gäller växthusnäringens energiskatter, 4 miljoner kronor disponeras inom ramen för de

s.k. direktbidragen under anslaget Omställningsåtgärder i jordbruket m.m. för sådana åtgärder utöver de 25 miljoner kronor som disponeras för olika åtgärder inom trädgårdsnäringen under perioden den 1 juli 1993–den 31 december 1994.

Prop. 1993/94:157

Frågan om energiskatternas storlek jämfört med konkurrerande länders vid ett EU-medlemskap får tas upp i samband med att frågan om tillämpning av olika stöd inom EU prövas.

4.3 Stöd för export av trädgårdsprodukter

Regeringens förslag: För perioden fram till den 1 januari 1995 får användas sammanlagt 3 miljoner kronor av anslaget Omställningsåtgärder i jordbruket m.m. för att stimulera exporten av trädgårdsprodukter.

Arbetsgruppens förslag: En kraftfull satsning bör göras för att stimulera en långsiktigt konkurrenskraftig export av trädgårdsprodukter och då även färska sådana. Mot denna bakgrund bör 3 miljoner kronor få användas för marknadsbearbetning på trädgårdsområdet på motsvarande sätt som görs inom ramen för det s.k. 60-miljonerkronorsprogrammet på jordbrukets område. Om möjligt bör detta belopp finansieras genom omfördelning inom det nuvarande anslaget.

Det kan t.ex. röra sig om åtgärder för att profilera svensk trädgårdsnäring på EG-marknaden som producent av rena, miljövänligt framtagna kvalitetsprodukter samt för att kartlägga marknads- och handelsstrukturer i presumtiva exportländer.

Riksdagen beslutade våren 1993 om ett stöd på 150 miljoner kronor för export av förädlade livsmedel. Bidraget ges för produkter som bedöms bli långsiktigt konkurrenskraftiga på exportmarknaden. Arbetsgruppen anser att det är angeläget att på liknande sätt stimulera exporten av trädgårdsprodukter, även färska sådana. För detta ändamål bör 2 miljoner kronor anslås för perioden fram till den 1 januari 1995.

Skälen för regeringens förslag: Enligt regeringens uppfattning har svensk trädgårdsnäring på sikt möjligheter att genom rationell produktion av högkvalitativa produkter utveckla export till den större europeiska marknaden. Att exporten hittills har varit ringa sammanhänger med bl.a. ett traditionellt högre kostnadsläge i Sverige än i jämförbara konkurrentländer. Härtill kommer att de för svenska trädgårdsprodukter näraliggande marknaderna, Finland och Norge, varit i stort sett stängda genom att kvantitativa restriktioner har tillämpats. EU:s tullskydd på trädgårdsområdet är också högre än det i Sverige tillämpade.

Förutsättningarna för export har förbättrats genom valutaförändringarna och förbättras ytterligare för vissa trädgårdsprodukter då tullskyddet avveck-

las vid ett EU-inträde. Även de norska och finska marknaderna kan till följd av ett medlemskap i EU, men också genom den nyligen beslutade GATT-överenskommelsen, förutses komma att stegvis öppnas för svensk export. För att stimulera exporten av trädgårdsprodukter bör i enlighet med arbetsgruppens förslag högst 2 miljoner kronor avsättas inom ramen för de 150 miljoner kronor som anvisats för export av förädlade livsmedel under anslaget Omställningsåtgärder i jordbruket m.m.

Enligt vår uppfattning bör också trädgårdsområdet kunna omfattas av det s.k. 60-miljoner kronors programmet för marknadsföringsinsatser på jordbrukets område. Inom ramen för direktbidrag under anslaget Omställningsåtgärder i jordbruket m.m. bör 1 miljon kronor disponeras för ändamålet.

4.4 Stöd för kvalitetsförbättring och marknadsföring av svensk frukt

Regeringens förslag: För kvalitets- och avsättningsfrämjande insatser på fruktodlingens område skall 5 miljoner kronor disponeras av tillgängliga direktbidrag under anslaget Omställningsåtgärder i jordbruket m.m. för budgetåret 1994/95.

Arbetsgruppens förslag: Sammanfaller med regeringens förslag.

Arbetsgruppen har också lämnat förslag avseende dels lättnader i fråga om uttag av kreditgarantiavgifter, dels om utnyttjandet av EU:s strukturstöd på trädgårdsnäringens område.

Skälen för regeringens förslag: Den främsta direkta orsaken till fruktodlingens problem är enligt vår bedömning marknadsförhållandena. Genom det mycket splittrade utbudet av svensk frukt finns det få organisationer som i någon större utsträckning kan genomföra och finansiera marknadsföringsinsatser. Flertalet försäljningsorganisationer är i sig för små för att ta på sig kostnader och uppgifter som kommer en större del av näringen till godo.

Näringen bör därför ges ett stöd för att gemensamt kunna vidta åtgärder för att förbättra kvalitetsarbetet med och marknadsföring av svensk frukt. Stödet bör ges en sådan inriktning att näringen själv efterhand kan fortsätta arbetet med egna medel.

Mot denna bakgrund bör 5 miljoner kronor användas under budgetåret 1994/95 för kvalitets- och avsättningsfrämjande insatser. Medlen bör tas från ramen för direktbidrag under anslaget Omställningsåtgärder i jordbruket m.m.

Vad gäller arbetsgruppens övriga förslag anser vi inte att det finns skäl att specifikt för trädgårdsnäringen medge lättnader när det gäller uttag av kreditgarantiavgifter. Regeringen kommer senare att ta ställning till frågan om utnyttjandet av bl.a. strukturstöd vid ett svenskt medlemskap i EU.

Regeringens förslag: Stödet till skuldsatta jordbrukare utsträcks från den 1 juli 1994 till att även omfatta trädgårdsföretag med undantag för den särskilda del av stödet till jordbruksföretagen som innebär en möjlighet att lösa in fastigheter.

Stödet utbetalas från anslaget Stöd till skuldsatta jordbrukare.

Arbetsgruppens förslag: Arbetsgruppen föreslår att ett stöd motsvarande stödet till vissa högt skuldsatta jordbrukare införs även för trädgårdsföretag. Det föreslagna stödet bör dock inte, enligt arbetsgruppens uppfattning, omfatta möjligheten att lösa in fastigheter.

För att kunna komma i fråga för stöd till trädgårdsföretag för antingen rekonstruktion eller avveckling bör enligt arbetsgruppen följande villkor övervägas.

- De ekonomiska svårigheterna skall i huvudsak ha uppstått som en följd av prissänkningar på den svenska marknaden orsakade av en ökad import, vilken i sin tur skall ha orsakats av närmandet till EU. För fruktodlingen gäller som stödberättigande kriterium att en ökad import också kan ha orsakats av förändringen av det svenska gränsskyddet för äpplen och päron (dvs. en avveckling av kvantitativa restriktioner under svensk odlingssäsong).
- De ekonomiska problemen skall vara av så allvarig art att det aktuella företaget kan anses vara på obestånd.
- Företaget skall vara etablerat eller ha genomfört betydande investeringar under en viss period. Denna period avgränsas framåt i tiden av att företag inte kan få del av stödet om företaget etablerat sig eller investerat efter det att det stod klart att ingen övergångsperiod skulle tillämpas för trädgårdsnäringen. Perioden avgränsas bakåt i tiden av att företag vars etablering eller investering ligger långt tillbaka i tiden måste anses ha haft tillräckliga möjligheter att uppnå en tillräcklig ekonomisk styrka. Kvalifikationsperioden för stödet kan bestämmas till den 1 januari 1981–den 30 juni 1993.
- Trädgårdsföretagaren måste ha haft och fortfarande ha sin huvudsysselsättning och försörjning genom trädgårdsföretaget.

Skälen för regeringens förslag: Det nuvarande stödet till jordbruksföretagen motiveras av de ekonomiska problem som i första hand kan förväntas uppkomma för vissa kategorier av företag som en följd av avvecklingen av den interna marknadsregleringen men också till följd av andra orsaker. Någon sådan marknadsreglering har inte funnits inom trädgårdsnäringen. De ekonomiska problem som gäller trädgårdsföretagen förväntas i stället huvudsakligen uppkomma som en följd av närmandet till och framför allt i och med ett inträde i EU där trädgårdsnäringen regleras inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitik. Den ökade konkurrensen på den svenska marknaden kan, enligt arbetsgruppens bedömning, förväntas göra sig gällande på den

svenska marknaden redan före ett faktiskt svenskt medlemskap i EU. Detta beror på att exportörer inom EU förväntas vilja etablera sig på eller alternativt öka sina befintliga andelar av den svenska marknaden redan innan ett svenskt medlemskap. Medlet för en sådan etablering bedöms främst bli priskonkurrens med den inhemska produktionen. Målet för etableringen är att uppnå en marknadsposition och tillräckliga marknadsandelar för en fortsatt expansion redan vid tidpunkten för ett svenskt medlemskap och därmed sammanhängande tullavveckling.

Motivet för vårt förslag är dels denna förväntade utveckling, dels önskvärdheten av att trädgårdsnäringen och jordbruksnäringen ges en likartad behandling.

De villkor som arbetsgruppen anser bör övervägas skall tillämpas vid prövningen av om trädgårdsföretag skall kunna komma i fråga för det föreslagna stödet för antingen rekonstruktion eller avveckling.

Den föreslagna ändringen bör gälla fr.o.m. den 1 juli 1994 och vara i kraft så länge motsvarande regler gäller på jordbruksområdet. Förslagsanslaget Stöd till skuldsatta jordbrukare har i budgetpropositionen för budgetåret 1994/95 föreslagits uppgå till 10 miljoner kronor. De nu föreslagna förändringarna föranleder ingen revidering i beräkningen av anslaget.

5 En högskoleutbildning inom hästområdet

Regeringens förslag: För en utbildning inom hästområdet anvisas 12 700 000 kr till Sveriges lantbruksuniversitet vilket är statens del av kostnaderna för utbildningen. Hästbranschen skall finansiera resterande kostnader. Utbildningen beräknas starta höstterminen 1994.

Den nuvarande tvååriga stallchefsutbildningen avvecklas successivt med start för årskurs ett, läsåret 1994/95.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Arbetsgruppen anser att utbildningen skall utformas som en yrkesexamen och benämnas hästyrkesexamen.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget. Således tillstyrks förslaget i huvudsak av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Hästhållningens yrkesnämnd, Nationella Stiftelsen för Hästhållningens främjande, Svenska ridsportförbundet, AB Trav och Galopp, Svenska travsportens centralförbund, Svenska hästavelsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Ridskolornas riksförbund, Svenska lantarbetareförbundet samt Stiftelsen Sveriges Avels och Hästsportcentrum Flyinge.

Kanslersämbetet finner det svårt att bedöma det framlagda förslaget till yrkesexamen inom hästområdet. Underlaget behöver kompletteras i flera avseenden. *Riksrevisionsverket* anser att om förslaget genomförs skall det i första hand ankomma på SLU att göra omprioriteringar av befintliga resurser och att SLU måste anpassa utbildningsutbudet efter nya och förändrade förutsättningar. *Föreningen Skogshästen* anser att det är viktigt att hästkörningen får en bra högskoleutbildning, gymnasial påbyggnadsutbildning samt folkhögskoleutbildning. – Lokaliseringen av dessa utbildningar borde, enligt remissinstansen, vara Stiftelsen Wångens häst- och utbildningscenter. *Föreningen för Hästsportutbildning* vill starkt understryka att de resurser som denna nya högskoleutbildning kräver säkerställs. Utbildningar med häst är per elev dyra på grund av de ofrånkomliga häst-, stall- och ridhuskostnaderna. *Handels- och tjänsteföretagens arbetsgivareorganisation* anser att behovet av kompetenshöjning upp till högskolenivå är uppenbart inom den berörda branschen. De vill också understryka vikten av att stärka sambandet mellan utbildning och forskning vilket kan ske genom den föreslagna kopplingen till Lantbruksuniversitetet. *Stiftelsen Wången* stödjer promemorians förslag under förutsättning att skrivningen avser samtliga verksamheter inom hästområdet samt att lokaliseringen av högskolan sker till samtliga tre riksanläggningar (Flyinge, Strömsholm och Wången).

Skrivelser har kommit in från Länsstyrelsen i Jämtlands län, Jämtlands läns landsting, Krokoms kommun, Uppsala universitet och Föreningen Nordsvenska hästen.

Skälen för regeringens förslag: Hästhållningen i Sverige är mycket betydelsefull både från social och ekonomisk synpunkt. Sektorn omsätter omkring 4 miljarder kronor årligen och sysselsätter ca 7 000 personer på heltid och drygt 25 000 på deltid.

I Sverige har hästen haft sin största betydelse inom jordbruket och skogsbruket, försvaret och transportsektorn. Det största antalet hästar fanns i början av 1920-talet. Antalet hästar var då 700 000. I och med den s.k. avhästningen inom försvaret och den omfattande rationaliseringen inom jordbruket och skogsbruket efter andra världskriget minskade antalet hästar snabbt. Det var endast ca 82 000 i början av 1970-talet. Antalet hästar har nu åter ökat. Det beräknas i dag till mellan 180 000 och 200 000. För dessa behövs en foderproduktion från drygt 180 000 ha åkermark. Detta är mer än 6 % av vår totala jordbruksareal. Hästhållningen bidrar sålunda till att bevara det öppna landskapet.

Hösten 1991 diskuterades i riksdagen vissa frågor rörande hästhållningen. I jordbruksutskottets betänkande 1991/92:JoU9 hänvisade utskottet vid sin behandling av motioner om hästsport och hästutbildning till ett uppdrag som regeringen hade gett åt Lantbruksstyrelsen att utvärdera vissa frågor rörande hästavel och utbildning m.m. inom hästsektorn. Utskottet underströk därvid sina tidigare uttalanden om hästhållningens stora betydelse på skilda områden. Det framhöll bl.a. vikten av att det stora behovet av kunniga och välutbildade instruktörer och ledare kan tillgodoses med en god grundutbildning

och med möjligheter till vidareutbildning. Utskottet förutsatte att dessa och andra av utskottets tidigare uttalade synpunkter i frågan skulle komma att beaktas av Lantbruksstyrelsen i dess arbete med nämnda uppdrag.

Lantbruksstyrelsen redovisade sitt uppdrag i rapporten Hästutredningen (1991:4). Styrelsen konstaterade att utbildningsstrukturen karakteriserades av ett stort utbud av kurser för resp. område inom hästhållningen. Vidare konstaterades att yrkesutbildningen led av tre allvarliga problem, nämligen otillräcklig kvalitet, otillräcklig volym och finansieringssvårigheter. Enligt Lantbruksstyrelsen fanns det ett stort intresse för utbildningar inom hästområdet. Under perioden 1985/86–1989/90 sökte ca 1 000 elever till gymnasieskolans drygt 300 utbildningsplatser.

Hösten 1992 uttalade utbildningsutskottet i sitt betänkande 1992/93:UbU1 att de mer hippologiska utbildningarna bör bygga på gymnasieskolans naturbruksprogram. Utskottet ansåg att de eftergymnasiala utbildningarna, som skall förbereda för arbete i ledande befattningar vid bl.a. ridskolor, stuterier, utbildnings- och försäljningsstallar samt inom trav och galopp, bör organiseras inom ett samlat utbildningsprogram med klart definierade mål, utbildningsplaner och kursplaner. Det borde enligt utskottet ankomma på Hästhållningens yrkesnämnd att i samarbete med utbildningsanordnaren närmare utforma utbildningarnas innehåll och struktur m.m. Även frågan om huvudmannaskap borde enligt utskottets uppfattning beredas inom branschens organisationer. Enligt vad utskottet hade inhämtat fördes vid den tiden diskussioner om i vad mån de högre hippologiska utbildningarna skall kunna räknas som högskoleutbildningar och ingå i det nya systemet för högskolan.

Frågan om en särskild utbildning på hästområdet har sålunda varit föremål för riksdagens uppmärksamhet under en följd av år. Mot den bakgrunden och med hänsyn till angelägenheten av att frågan får sin lösning snarast har en särskild arbetsgrupp inom Jordbruksdepartementet utrett frågan om en lämplig eftergymnasial utbildning på hästområdet. Till arbetsgruppen har varit knutna företrädare för Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Hästhållningens yrkesnämnd och Nationella stiftelsen för hästhållningens främjande. Arbetsgruppens förslag innebär i korthet att det inrättas en tvåårig högskoleutbildning inom hästområdet. Utbildningen bör fullt utbyggd omfatta 130 studenter. Den föreslås starta höstterminen 1994. Arbetsgruppen föreslår att SLU skall vara huvudman för den nya utbildningen.

Dagens hästhållning har en helt annan inriktning än vad som gällde förr. Sålunda har bl.a. antalet travhästar ökat kraftigt. Men främst är det det stora antalet ridintresserade barn och ungdomar som har medfört att antalet hästar har ökat så kraftigt. Ridsporten är landets näst största ungdomsidrott och den största idrotten för flickor. Inom ridsporten ställs det med hänsyn till sportens speciella karaktär stora krav på engagerade ungdomsledare. De måste ha tillräckliga insikter i pedagogik, hästkunskap och djurskydd m.m. Sverige har internationellt sett en unik ridskoleverksamhet. Ridskolorna fick i samband med försvarets avhästning tillgång till både ett gott hästmateriel och till människor med yrkesutbildning. De särskilda möjligheter allemansrätten ger i vårt

land har också haft stor betydelse för verksamhetens utveckling. Det finns sålunda goda förutsättningar för många som inte själva är hästägare att odla sitt intresse för hästsporten. Sporten har utvecklats från att vara en exklusiv fåmanssport till en folkrörelse och breddidrott.

Det stora hästintresset bland ungdomar, hästverksamhetens stora ekonomiska betydelse samt kraven på en god hästhållning och ett gott djurskydd har lett till ett betydligt ökat behov inom sektorn av mer kvalificerad utbildning. Gymnasieskolans naturbruksprogram som bl.a. har en hästinriktning har också skapat en ökad efterfrågan på lärare med kompetens inom hästområdet. I dag arrangerar 23 naturbruksgymnasier yrkesförberedande kurser med hästinriktning. Intresset för programmet är mycket stort. Den snabba utbyggnaden gör dock att det råder brist på behöriga lärare med kompetens inom hästområdet. Till detta kommer utbildningsbehovet för egenföretagare, anställda vid stuterier, kvalificerade ridlärare m.fl. Det finns dessutom ett uttalat behov av kompetenta yrkesmänniskor med kvalificerad utbildning för att hästsektorn skall kunna leva upp till djurskyddslagens normer och värderingar. Kompetensen hos den som arbetar med hästar är viktig för att en säkerhetsmässigt acceptabel verksamhet skall kunna bedrivas för både människor och djur. Särskilt viktigt är detta mot bakgrund av att nya utövare av hästsporten har tillkommit och många av dessa har inte en förankring i jordbruket eller erfarenhet av djurhållning. Det gäller inte minst den stora grupp barn och ungdomar från tätorter som har hästar som hobby.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund att dagens utbildningar är alltför begränsade. Därför behövs det en högskoleutbildning inom hästområdet. Utbildningen bör tillgodose branschens och samhällets behov av kompetent arbetskraft med goda teoretiska och praktiska kunskaper inom området, alltifrån tävlingsverksamheten till utbildningsväsendet. En högskoleexamen med inriktning mot hästkunskap bör vara ett komplement till vad bl.a. gymnasieskolans naturbruksprogram kan ge. Utbildningen bör vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och leda en förstärkt teoretisk kunskap i förhållande till nuvarande utbildningar inom bl.a. områdena anatomi, fysiologi, avel, utfodring och vård samt allmän sjukdomslära. I likhet med nuvarande utbildningar på området bör det inom den nya utbildningen finnas möjlighet att välja mellan arbetsledande och pedagogisk inriktning.

SLU bör vara huvudman för den nya utbildningen. SLU besitter kompetens inom alla de områden som den nya utbildningen behöver omfatta. Kompetensen inom SLU garanterar också sambandet mellan forskning och undervisning. I utbildningen bör den teoretiska hästkunskapen kombineras med en välutvecklad egen färdighet.

Utbildningen bör vara tvåårig och bör fullt utbyggd omfatta totalt 130 studenter, dvs. 65 studenter per årskurs.

Utbildningar av detta slag kräver tillgång till hästar både vid övningsmoment i den teoretiska undervisningen och vid färdighetsträningen. Detta leder till att utbildningen, jämfört med flera andra utbildningar, blir förhållandevis

kostsam. Sammanlagt kan kostnaderna beräknas till ca 25 miljoner kronor om året. Prop. 1993/94:157

SLU bör tillföras ytterligare 12,7 miljoner kronor för att täcka statens del av kostnaderna för den föreslagna utbildningen. Ett villkor härför bör vara att SLU kan få till stånd en långsiktigt bindande överenskommelse med företrädare för hästsporten om medfinansiering motsvarande ungefär samma belopp. I det belopp som tillskjuts över statsbudgeten ingår medel som innevarande budgetår har beräknats under åttonde huvudtitelns anslag för årskurs ett av den nuvarande stallchefsutbildningen vid Flyinge. Medel för årskurs två tillförs SLU då den nu pågående stallchefsutbildningen har avslutats, dvs. till budgetåret 1995/96.

I årets budgetproposition aviserar regeringen ett förslag om full kostnadsäckning för den externfinansierade forskningen och föreslår i enlighet därmed att anslagen för forskningsråden inom Utbildningsdepartementets ansvarsområde ökas med 10 %. Motsvarande förändring bör göras för Skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR). Anslaget till SJFR bör sålunda ökas med 10 %. SJFR disponerar 42,2 miljoner kronor som avräknas mot influtna miljöavgifter. För forskning som finansieras med dessa medel finns särskilda avtal där mottagaren förbinder sig att svara för lokalkostnaderna. Dessa medel bör således inte ingå i den föreslagna uppräknings av SJFR:s anslag. Ökningen finansieras genom en omfördelning mellan SLU och SJFR med 14,2 miljoner kronor.

I årets budgetproposition (prop. 1993/94:100 bil. 10) föreslår regeringen att Sveriges lantbruksuniversitet anvisas ett ramanslag på 1 014 964 000 kr. Den sammanlagda effekten för SLU av de här redovisade förslagen blir att anslaget för SLU minskar med 1,5 miljoner kronor i förhållande till vad som föreslogs i budgetpropositionen 1994.

6 Kravet på betesgång för mjölkkor

6.1 Allmänna utgångspunkter

Våren 1988 beslutade riksdagen om en ny djurskyddslag (prop. 1987/88:93, bet. 1987/88:JoU22, rskr. 1987/88:327). I propositionen till djurskyddslag anfördes bl.a. att det både för bundna kor och kor i lösdrift bör uppställas krav på betesgång. Särskilt viktigt är detta naturligtvis för de djur som står uppbundna resten av året. I det traditionella sättet att hålla mjölkkor har också ingått att låta djuren gå på bete under sommarhalvåret. Betesgången bör ge djuren ett allmänt välbefinnande och god motion samtidigt som djuren får möjligheter till ett naturligt beteende.

Djurskyddslagen (1988:534) som trädde i kraft den 1 juli 1988, föreskriver bl.a. att djur skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. I 10 § djurskyddsförordningen (1988:539) anges att nötkreatur som hålls för mjölkproduktion och som är äldre än sex månader sommartid skall hållas på

bete. Enligt 11 § förordningen skall andra nötkreatur än sådana som hålls för mjölkproduktion sommartid hållas på bete eller på annat sätt ges tillfälle att vistas ute. Detta gäller dock inte djur som är yngre än sex månader och inte heller tjurar.

Enligt 13 § förordningen får undantag från 10 och 11 §§ medges om särskilda klimatförhållanden gör utevistelse olämplig från djurskyddssynpunkt. Undantag får också medges om det är nödvändigt med hänsyn till oförutsedda extraordinära omständigheter. Frågor om undantag prövas av Jordbruksverket. I fråga om djurhållning i djurstallar som var i bruk den 1 juli 1988 får den kommunala nämnd som utövar tillsyn enligt djurskyddslagen medge undantag från 10 och 11 §§, om det finns särskilda skäl.

I djurskyddsförordningen finns vidare bestämmelser om förprovning av djurstallar. Enligt 5 § djurskyddsförordningen får stall för bl.a. nötkreatur inte uppföras, byggas till eller byggas om utan att byggnaden på förhand har godkänts från djurskydds- och djurhälsosynpunkt. Detsamma gäller när ett stall eller en anläggning ändras på ett sätt som är av väsentlig betydelse från djurskydds- och djurhälsosynpunkt eller när en byggnad som förut har använts för annat ändamål tas i anspråk eller inreds som stall. Med byggnad avses även del av byggnad. Enligt 6 § prövas frågor om godkännande av stallar och anläggningar av länsstyrelsen.

6.2 Betesgångens betydelse för mjölkkors hälsa och beteende

Jordbruksverket och Sveriges lantbruksuniversitet har i rapporten Motionens och betesgångens betydelse för mjölkkor bl.a. redovisat sammanställningar av forskning och försök om mjölkkors hälsa i olika inhysningssystem samt om beteende hos kor som hålls uppbundna eller i lösdrift med och utan betesgång. Vidare redovisas ett försök som under perioden 1985–1990 genomförts vid Lantbruksuniversitetet om motionens betydelse för mjölkkor.

I det sistnämnda försöket delades 65 kor in i två grupper varav den ena gruppen motionerades utomhus dagligen. Av försöksresultaten framgår bl.a. att foderkonsumtion och mjölkproduktion inte påverkades av motionen. De kor som motionerades behövde färre antal veterinärbehandlingar. Skillnaden i sjuklighet ökade med åldern. Kor reser och lägger sig i så bestämda mönster att avvikelser från dessa mönster kan anses onormala och bero antingen på begränsningar förorsakade av kons närmiljö eller hennes egen fysik. I försöket hade de motionerade korna kortare läggningstid. Av sammanfattningen av försöket framgår att kornas hälsa påverkades positivt av motionen, särskilt på lång sikt, medan produktion och konsumtion inte påverkades.

I rapporten redovisas vidare en litteratursammanställning med avseende på mjölkkors beteende på stall och på bete. Av sammanställningen framgår bl.a. följande. Mjölkkor på bete uppvisar praktiskt taget inga onormala beteenden eller stereotyper. Sådana beteenden förekommer oftare hos bundna kor jäm-

fört med kor i lösdrift. Med stereotypier avses rörelser utförda på ett stereotypiskt sätt och upprepade gång på gång till synes på ett meningslöst sätt. På bete är aggressioner betydligt färre än i lösdrift. Stångningar är särskilt vanliga i lösdrift medan hot är vanligast på bete. Den motion kor får vid betesgång innebär 3–15 gånger längre gångsträcka än den som fås i lösdrift. Kors lägningsbeteende på bete karakteriseras av korta förberedelsestider och få avbrott. Daglig motion och god närmiljö i båsen förbättrar lägningsbeteendet på stall. Liggbeteendet på bete karakteriseras av långa ostörda liggperioder. På stall är liggperioderna kortare. På bete utförs resning med god balans. På stall kan närmiljön och eventuell motion påverka resningsbeteendet. Vid möjlighet att välja mellan ute- eller innevistelse väljer kor daglig utevistelse om inte vädret vintertid är mycket dåligt.

I rapporten dras som allmän slutsats att kors beteende förefaller vara betydligt mer naturligt på bete, främst i jämförelse med bundna system, medan lösdrift utgör ett mellanting.

I rapporten redovisas också en litteratursammanställning med avseende på mjölk Kors hälsa i olika inhyssningssystem.

Jordbruksverket och Lantbruksuniversitetet sammanfattar försöksresultaten enligt följande. Daglig motion har i försök visats minska förekomsten av olika sjukdomar hos främst bundna kor men även hos kor som hålls i lösdrift har skillnader påvisats. Kor får motion genom bl.a. betesgång och genom att röra sig mellan mjölkknings-, foder- och liggplats inom en från motionssynpunkt välplanerad lösdriftsladugård. Kor på bete har större rörelsefrihet, ett bättre klimat, en bättre hygien och större möjlighet till ett naturligt beteende jämfört med kor i bundna system och i viss utsträckning även i lösdriftssystem.

6.3 Regeringens överväganden

Regeringens bedömning: Kravet på betesgång sommartid för nötkreatur som hålls för mjölkproduktion behålls. Det skall vara tillräckligt med s.k. motionsbete för att kravet på betesgång skall vara uppfyllt.

Regeringen har för avsikt att i djurskyddsförordningen bemyndiga Statens jordbruksverk att meddela föreskrifter dels om hur betesgång skall anordnas, dels om villkor för eventuella undantag från kravet på betesgång.

Jordbruksverkets och Lantbruksuniversitetets förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Därutöver föreslås att frågor om undantag från kravet på betesgång i fortsättningen skall prövas av länsstyrelsen.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser förutom Svenska lantarbetareförbundet tillstyrker att ett generellt krav på betesgång för mjölkkor skall finnas. Lantarbetareförbundet anser att det för lösdriftstallar bör räcka att sinkor hålls på bete. Förslaget att s.k. motionsbete skall vara tillräckligt för att kravet på betesgång skall anses vara uppfyllt tillstyrks av de instanser som yttrat sig i frågan. Flera instanser betonar dock vikten av att arealen på sådant motionsbete är tillräcklig från djurskydds- och miljösynpunkt.

Länsstyrelsen i Västerbottens län tillstyrker förslaget att länsstyrelsen skall pröva dispensansökningar under förutsättning att resurser för ändamålet tillförs. Länsstyrelsen i Kalmar län anser att Jordbruksverket bör pröva alla dispensansökningar. Länsstyrelsen i Norrbottens län föreslår att kommunerna kvarstår som beslutsinstans när det gäller befintliga anläggningar. Gotlands, Hässleholms, Laholms, Falköpings, Hudiksvalls och Piteå kommuner avstyrker förslaget. Det anförs bl.a. att det på kommunal nivå finns tillräcklig sakkunskap för handläggning av dispensärenden som rör befintliga anläggningar. Vidare hänvisas det till att kommunen har kunskap om de lokala förhållandena och att det bör vara en samordningsvinst för såväl tillsynsmyndighet som den enskilde om samma myndighet utövar tillsyn och handlägger dispensärenden. Svenska kommunförbundet anser att länsstyrelsen kan bli dispensprövande myndighet om kommunerna blir remissinstans till länsstyrelsen i dessa ärenden. Förbundet anför vidare att det klart bör framgå att kommunen är sakägare och därmed besvärsberättigad part. Övriga instanser som yttrat sig i frågan tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt Jordbruksverkets och Lantbruksuniversitetets bedömning är kraven på motion och betesgång väl underbyggda och bör finnas som generella krav i djurskyddsförordningen.

Av rapporten framgår att daglig motion minskar förekomsten av olika sjukdomar hos framför allt kor som hålls bundna men även hos kor som hålls i lösdrift. Motion är således en mycket viktig faktor för kors hälsa och välbefinnande. Kor på bete har större rörelsefrihet, ett bättre klimat, en bättre hygien och större möjlighet till ett naturligt beteende jämfört med kor som hålls i bundna system. Detsamma gäller i viss utsträckning också då jämförelsen görs med kor som hålls i lösdriftssystem. Betesgång är således av betydelse oberoende av inhysningssystem.

Enligt regeringens mening är kravet på betesgång för mjölkkor välmotiverat. Av remissutfallet i ärendet framgår också att enigheten är stor i denna fråga. Flera remissinstanser uttrycker sig mycket positivt över rapporten och understryker de slutsatser som dras. Svenska lantarbetareförbundet anser dock att när det gäller kor som hålls i lösdrift bör det vara tillräckligt att sinkorna hålls på bete. Som nyss nämnts har det dock visats att betesgång är av betydelse även för kor som hålls i lösdriftssystem. Som framgår av rapporten ger dessutom kombinationen av lösdriftssystem och betesgång den bästa miljön för djuren och det finns således inte skäl att vidta några förändringar i detta avseende.

Enligt Jordbruksverket och Lantbruksuniversitetet finns det inte anledning att från djurskyddssynpunkt kräva att djuren skall kunna tillgodose sitt behov av grovfoder från betesmarken. Avgörande bör i stället vara om utevistelsen medför att djurens behov av motion och välbefinnande beaktas. Ett välplanerat s.k. motionsbete bör vara tillräckligt för att kravet på betesgång skall anses vara uppfyllt. Från både djurskydds- och miljösynpunkt är det viktigt att djuren inte vistas på så små arealer att marken på kort tid blir upptrampad. Ett motionsbete bör även kunna anläggas på hag- eller skogsmark.

Regeringen delar Jordbruksverkets och Lantbruksuniversitetets uppfattning att kravet på betesgång kan anses vara uppfyllt genom ett välplanerat s.k. motionsbete. Enligt regeringens bedömning bör ett sådant synsätt också underlätta för djurägare som i dag har svårigheter att uppfylla kravet på betesgång att anordna bete och följaktligen minska behovet av dispenser. Det är dock viktigt, såsom också flera remissinstanser påpekat, att arealen på ett sådant motionsbete är tillräckligt stor så att marken inte fort blir upptrampad och så att negativa miljöeffekter på framför allt yt- och grundvatten undviks. Regeringen har för avsikt att i djurskyddsförordningen bemyndiga Jordbruksverket att meddela närmare föreskrifter om hur betesmark skall vara anordnad för att kravet på betesgång skall anses vara uppfyllt.

Jordbruksverket och Lantbruksuniversitetet anser att en översyn bör göras av bestämmelserna som reglerar möjligheterna till dispens från kravet på betesgång. Som inledningsvis redovisats får en kommunal nämnd som utövar tillsyn enligt djurskyddslagen medge undantag från kravet på betesgång för djur i stallar som var i bruk den 1 juli 1988, om det finns särskilda skäl. Om sådana stallar byggs om eller till eller på annat sätt ändras så att stallen skall förprövas enligt 5 § djurskyddsförordningen, prövas en eventuell dispensansökan av Jordbruksverket. Det senare gäller också djurstallar som tagits eller tas i bruk efter den nämnda tidpunkten. Jordbruksverket får medge undantag från kravet på betesgång om särskilda klimatförhållanden gör utevistelse olämplig från djurskyddssynpunkt eller om det är nödvändigt med hänsyn till oförutsedda extraordinära omständigheter.

Enligt Jordbruksverket och universitetet bör det inte finnas behov av några dispenser vid nyetablering och vid uppförande av en helt ny anläggning. Möjligheter till dispens bör dock finnas för befintliga stallar. För att dispens skall kunna lämnas vid en om- eller tillbyggnad av ett befintligt stall föreslås att följande villkor skall vara uppfyllda.

- Vid om- eller tillbyggnad, som innebär ingen eller en mindre utökning av antalet kor, skall höga krav ställas på djurmiljö och djurhälsa i stallarna.
- Vid om- eller tillbyggnad som innebär en väsentlig ökning av koantalet skall krav på lösdriftstallar eller daglig motion året om ställas.
- Förnyelse av redan beviljad dispens, då förprovning inte är aktuell, kan beviljas om det vid provningen framkommit att inga möjligheter till utevistelse finns och att djurmiljön i stallen uppfyller höga krav.

- Ett villkor för dispens bör också vara att det skall finnas en möjlighet att tömma stallet för årlig rengöring, för sanering vid sjukdomsutbrott samt för reparationer och ombyggnader m.m.

Dispenserna skall vara tidsbegränsade och kunna återkallas om ställda villkor inte uppfylls.

Flertalet remissinstanser tillstyrker de föreslagna villkoren. Familjejordbrukarnas riksförbund anser dock att dispenser inte bör få förekomma i andra fall än när det förordas av veterinär eller när betesmarken skiljs från stallområdet genom att en väg eller järnväg dras fram eller på något annat sätt som jordbrukaren inte råder över. Falköpings kommun anser att dispens endast bör kunna ges vid förnyelse av redan givna dispenser. Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök anser att förnyade dispenser skall ges ytterst restriktivt och för högst ett år. Föreningarna djurens vänners riksorganisation anser att inga dispenser skall medges om korna står uppbundna året om. Flera instanser anser att dispens endast skall ges för mjölkande kor. Lantbrukarnas riksförbund anser att vid nyetablering eller väsentlig utbyggnad bör kravet på utomhusvistelse alltid gälla.

Vid nyetablering kan produktionen planeras så att kravet på betesgång uppfylls. Enligt regeringens mening bör det således inte heller i fortsättningen finnas något behov av dispenser för sådana djurstallar.

När det gäller djurhållningen i stallar som var i bruk den 1 juli 1988, när den nya djurskyddslagen trädde i kraft, är förhållandena dock något annorlunda. För sådan djurhållning bör även i fortsättningen möjligheter till dispens finnas när bete inte kan anordnas.

Flera remissinstanser anser att begreppet höga krav på djurmiljön bör preciseras. Länsstyrelsen i Jönköpings län anser att dessa krav bör vara mer långtgående än de som i allmänhet gäller vid förprovning och innefatta de speciella krav på luftvolym, yta och ventilation som blir nödvändiga för fullt belagda stallar sommartid. Länsstyrelsen i Kalmar län anser att de krav som ställs vid bl.a. förprovning av stallar är tillräckliga. Skall andra krav ställas måste dessa anges närmare. Länsstyrelsen anför vidare att det inte bör ställas som krav att stallet måste tömmas vid reparationer, ombyggnationer och liknande eftersom olika stallavdelningar kan hållas i drift oberoende av sådana åtgärder. Statens veterinärmedicinska anstalt anser att veterinärmedicinska bedömningar av besättningshälsa, skötsel och djurhållningssystem i varje enskilt fall bör avgöra om dispens kan medges.

Flera remissinstanser anser att vad som avses med en mindre utökning av antalet kor måste preciseras. Länsstyrelsen i Norrbottens län föreslår att gränsen mellan en mindre utökning och en väsentlig utökning av antalet kor kan sättas vid 10 kor. Regeringen delar den uppfattningen, bl.a. mot bakgrund av att det i Jordbruksverkets föreskrifter (LSFS 1990:44) om undantag från förprovning av djurstallar m.m. finns angivet att stallar för nötkreatur inte behöver förprövas, om antalet djur som rymts i stallet understiger 10 vuxna nötkreatur.

skapatur. Det bör dock vara möjligt för den dispensprövande myndigheten att därutöver medge undantag om det endast är fråga om enstaka djur.

Enligt regeringens mening bör det vara en uppgift för Jordbruksverket att utfärda närmare föreskrifter om villkor för eventuella undantag från kravet på betesgång. Regeringen har därför för avsikt att i djurskyddsförordningen bemyndiga Jordbruksverket att meddela sådana föreskrifter. Föreskrifterna bör öka förutsättningarna för en likartad bedömning av frågor om undantag i landet. Regeringen vill dock understryka att det är väsentligt att alla möjligheter till bete prövas. Om det efter en sådan prövning framgår att det inte är möjligt att anordna betesgång får frågan om undantag prövas i enlighet med Jordbruksverkets föreskrifter. Eventuella dispenser bör enligt regeringens mening vara tidsbegränsade och om ställda villkor inte uppfylls bör en dispens kunna återkallas.

Jordbruksverket och Lantbruksuniversitetet har också föreslagit att frågor om undantag från kravet på betesgång i fortsättningen skall prövas av länsstyrelsen. Som skäl anförs att det är angeläget att bedömningar om möjligheten att anlägga bete och om vilka villkor som bör ställas från djurmiljö- och djurskyddssynpunkt utförs med stor sakkunskap och på ett likartat sätt.

Regeringen delar bedömningen att det är viktigt att frågor om undantag prövas med stor sakkunskap och på ett likartat sätt. Enligt regeringens mening bör det dock även i fortsättningen vara den kommunala nämnd som utövar tillsyn enligt djurskyddslagen som prövar frågor om undantag när det gäller djurhållning i stallar som var i bruk den 1 juli 1988. I fortsättningen bör emellertid detta också gälla om ett sådant stall förprövas enligt 5 § djurskyddsförordningen, under förutsättning att förprövningen inte innebär en väsentlig utökning av djurantalet. Enligt regeringens mening är det en fördel att samma myndighet utövar tillsyn och prövar frågor om undantag. Föreskrifterna om villkor för undantag från kravet på betesgång, som det bör vara en uppgift för Jordbruksverket att utfärda, bör enligt regeringens mening öka förutsättningarna för en likartad tillämpning av bestämmelserna mellan kommuner. Regeringen har vidare vid flera tillfällen betonat vikten av att veterinär anlitas av kommunerna vid djurskyddstillsynen. Kommunerna bör också vid prövning av frågor om undantag från kravet på betesgång kunna anlita veterinär och annan expertis vid behov.

Sammanfattningen av Statens jordbruksverks rapport (1993:16) Motionens och betesgångens betydelse för mjölkkor

Prop. 1993/94:157
Bilaga 1

Bakgrund

Regeringen har uppdragit åt Statens jordbruksverk att i samråd med Sveriges lantbruksuniversitet redovisa en utvärdering av kravet på betesgång för mjölkkor. Redovisningen skall innefatta en redogörelse för forskningen på området och vilka för- och nackdelar betestvånget inneburit för mjölkornas hälsa i jämförelse med förekommande lösdriftssystem.

I 10 och 11 §§ djurskyddsförordningen finns bestämmelser om att nötkreatur som hålls för mjölkproduktion sommartid skall hållas på bete samt att andra nötkreatur än sådana som hålls för mjölkproduktion skall hållas på bete eller på annat sätt ges tillfälle att vistas ute.

I 13 § djurskyddsförordningen finns bestämmelser om undantag från 10 och 11 §§. För djurstallar som var i bruk den 1 juli 1988, gäller att miljö- och hälsoskyddsnämnden kan medge undantag om det finns särskilda skäl. För djurstallar som inte var i bruk den 1 juli 1988, skall frågor om undantag prövas av Jordbruksverket. Undantag får medges om särskilda klimatförhållanden gör utevistelse olämplig från djurskyddssynpunkt eller om det är nödvändigt med hänsyn till oförutsedda extraordinära omständigheter.

Någon motsvarande regel om krav på betesgång finns inte inom EG. I Norge finns bestämmelser om betesgång. I dessa föreskrivs att djur äldre än sex månader som hålls bundna skall ges möjlighet till motion sommartid och då under minst 8 veckor. Djur i lösdrift är undantagna.

Erfarenheter från forskningen

En litteraturgenomgång visar att lösdrift både i form av system med båsängar och djupströbädd samt när bundna kor fick gå på bete var positivt från djurhälsosynpunkt jämfört med system med uppbundna kor året om. Detta gällde sjukdomar som acetonemi, mastit, spentramp och benhälsa. Effekten på kalvningsförflamning var mer svårtolkad. I några undersökningar fick man en positiv effekt men i andra ingen alls eller t.o.m. negativ effekt. Beträffande klövhälsa framhålls att närmiljön har större betydelse än inhysningssystemet.

Det finns sammanfattningsvis stora hälsomässiga vinster med att ge motion till mjölkkor. Det försök som genomförts under 1985–1990 vid SLU, vidimerar de resultat som erhållits i utländska försök. Kornas hälsa påverkas positivt av motionen, särskilt på lång sikt, medan produktion och konsumtion inte påverkas.

En litteratursammanställning har också genomförts beträffande mjölkorns beteende på stall (lösdrift eller bundna) och på bete samt eventuella samband mellan beteende och djurens välbefinnande.

För ett flertal beteenden är skillnaderna mellan bete och olika former av stallar rätt stora. Skillnaden mellan kors beteende på bete jämfört med på stall, antingen i lösdrift eller som bundna, kan sammanfattas i följande punkter. Prop. 1993/94:157 Bilaga 1

- Ingen förekomst av onormala beteenden på bete.
- Färre aggressioner på bete.
- Bättre lägningsbeteende på bete. (Daglig motion förbättrar också lägningsbeteendet på stall.)
- Vid valfrihet att vistas ute eller inne väljer korna daglig utevistelse om inte vädersituationen vintertid är mycket dålig.

Definition av betesmark

Kraven på motion och betesgång är enligt Jordbruksverket och Lantbruksuniversitetet väl underbyggda och bör finnas som generella krav i djurskyddsförordningen. Möjligheter till dispens bör finnas för befintliga stallar. Utredningen visar att det finns anledning till en översyn av de bestämmelser i djurskyddsförordningen som reglerar möjligheterna till dispens i enskilda ärenden.

Jordbruksverket föreslår att betesmark skall kunna definieras dels som produktionsbete, vilket skall innebära att djurens behov av grovfoder till största delen tillgodoses, och dels som motionsbete som skall ge djuren tillräckligt med motion och utevistelse. En motionsbetesfälla måste vara så stor att det under normala somrar finns grönt att äta under hela betessäsongen och ha tillräckligt stor area från djurskydds- och miljösynpunkt. Det bör vara tillräckligt att ett motionsbete anläggs för att kravet på bete skall vara uppfyllt.

Prövning av dispenser

All planering av inhysningssystem för mjölkkor skall ske med hänsyn till kornas krav på motion och möjlighet till utevistelse. Alternativet lösdrift i kombination med bete tillgodoser bäst mjölkkornas krav. För inhysningssystemen lösdrift och uppbundna kor utan betesgång skall dispens krävas.

Vid nyetablering och vid uppförande av en helt ny anläggning bör inga behov av dispenser föreligga.

I samband med om- och tillbyggnation kan förhållandena vara något annorlunda. Vissa delar av en redan befintlig byggnad kan komma att användas vidare. Om dispens skall kunna erhållas, måste vissa krav enligt utredningens förslag vara uppfyllda. Dessa krav är:

- Vid om- och tillbyggnad, som innebär ingen eller en mindre utökning av antalet kor, skall höga krav ställas på djurmiljön och djurhälsan i stallarna.
- Vid en om- eller tillbyggnad, som innebär en väsentlig ökning av koantalet, skall krav på lösdrift eller daglig motion året om ställas.

- Förnyelse av redan beviljad dispens, då förprovning inte är aktuell, kan beviljas om det vid provningen framkommit att inga möjligheter till utevistelse finns och att djurmiljön i stallet uppfyller höga krav.
- Ett villkor för dispens bör också vara att det skall finnas en möjlighet att tömma stallet för årlig rengöring, sanering vid sjukdomsutbrott, reparationer, ombyggnader m.m.

Prop. 1993/94:157
Bilaga 1

Uppfylls inte ställda krav kan en dispens återkallas.

Dispenser skall vara tidsbegränsade.

Dispensprövande myndighet

Utredningen föreslår att dispens skall prövas av länsstyrelsen i samband med förprovningen av ett stall. Motivet är att provningen bör utgå ifrån en helhetslösning och om dispens lämnas, skall krav på djurmiljö- och djurhälsa kunna ställas.

Utredningen föreslår också att även provningen av förnyade dispenser i befintliga stallar skall ske av länsstyrelsen och inte av miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Förteckning över de remissinstanser som avgett
yttrande över Statens jordbruksverks rapport
(1993:16) Motionens och betesgångens betydelse
för mjölkkor

Prop. 1993/94:157
Bilaga 2

Efter remiss har yttranden över rapporten avgetts av Statens veterinärmedicinska anstalt, Länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings, Kalmar, Kristianstads, Västerbottens och Norrbottens län, Gotlands, Hässleholms, Laholms, Falköpings, Hudiksvalls och Piteå kommuner, Svenska kommunförbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Familjejordbrukarnas riksförbund, Föreningarna djurens vänners riksorganisation, Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök, Svenska djurskyddsföreningen, Svenska lantarbetareförbundet, Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund och Sveriges veterinärförbund.

Dessutom har yttrande inkommit från Länsstyrelsen i Hallands län.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 februari 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, Dinkelspiel, Thurdin, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Olsson

Regeringen beslutar proposition 1993/94:157 Stöd till ekologisk odling och trädgårdsnäringen, m.m.